

Det väpnade våldets vardag

- därför behövs ett internationellt vapenhandelsavtal

armstreatynow.org

INLEDNING

Varje år dödas tusentals människor på grund av väpnat våld, och ännu fler våldtas, skadas och tvingas lämna sina hem. Trots detta finns det idag inga internationella avtal som reglerar vapenhandeln. Den okontrollerade vapenhandeln bidrar till våld och konflikter, till kränkningar av mänskliga rättigheter. Den är ett hot mot fattigdomsbekämpning och utveckling.

Svenska kyrkan är en del av den världsvida kyrkan och står i nära kontakt med människor som på olika sätt drabbas av konflikter och väpnat våld. Vittnesmålen vi får från våra systerkyrkor om det mänskliga lidande som orsakas av den okontrollerade vapenhandeln är skrämmande och uppfordrande. Som kyrka har vi ett uppdrag att verka för fred och försoning. Fred kan inte uppnås i en värld som trasas sönder av en oreglerad handel med vapen, som sprider död och förstörelse omkring sig. Därför agerar vi, tillsammans med den världsvida kyrkan, för en kontroll av den internationella vapenhandeln, för ett Arms Trade Treaty (ATT). Svenska kyrkan deltar, tillsammans med mer än 60 kyrkor och organisationer i över 30 länder, i Kyrkornas världsråds ekumeniska kampanj för ett starkt och effektivt ATT.

BERÄTTELSE FRÅN VÅLDETS VARDAG

Joy Kwaje,
parlamentsledamot, mångårig ledare för kyrkans kvinnor och tidigare
kommissionär för mänskliga rättigheter
Juba, Sydsudan

Trots glädjen över att ha nått självständighet 2011 bär människorna i Sydsudan på djupa ärr och sår som ännu inte läkt efter årtionden av väpnade konflikter. Vi har en ny, 200 mil lång gräns norrut med olika etniska grupper och nomadiserande herdefolk på ömse sidor, många av dem beväpnade.

I början av 2012 angrep 6 000 unga män från en etnisk grupp en annan etnisk grupp i en tvist om boskapsstöld. De dödade omkring 600 människor. Angriparna kom från en etnisk grupp som hade genomgått en avväpningsprocess så sent som för två år sedan. Nu har de helt nya gevär.

Var får man tag på nya gevär till 6 000 unga män?

Kyrkor har ingripit upprepade gånger i sådana tvister, men kommer det in illegala vapen i bilden kan situationen lätt gå över styr. Vi har aldrig levt i ett land där människor faktiskt kan lära sig hur man blir medborgare. Vi ser fram emot den möjligheten.

“Nu har de fått helt nya gevär. Var får man tag på nya gevär till 6 000 unga män?”

**Fader Silvester Arinaitwe,
Generalsekreterare för Ugandas kristna råd
Kampala, Uganda**

Illegala vapen kommer till Uganda via väpnade grupper som verkar i Sudan, norra Kenya och även Somalia. Som kyrkor bedriver vi lobbyarbete och verkar för mellanstatliga åtgärder för att stoppa denna illegala internationella handel. Samtidigt arbetar vi för att sprida kunskap bland utsatta grupper runtom i Uganda. Det kan handla om att utbilda människor om deras rättigheter, skyldigheter och ansvar, liksom att informera om förbudet mot att inneha illegala vapen.

Vi arbetar på gräsrotsnivå, liksom på andra myndighetsnivåer och vi tar upp frågor som korruption och ansvarsskyldighet. Vi arbetar för att regeringen ska ge skydd åt etniska grupper som lagt ned sina vapen, men som ännu möter vapenhot från grupper på andra sidan gränsen. Det är viktigt att regeringarna i vår region samarbetar för att få kontroll över dessa vapen.

**Irene Tchangou,
gynekolog
Bukavu, Demokratiska Republiken Kongo**

Vi vill leva i en värld utan genusbaserat våld! Ett Afrika utan genusbaserat våld! Ett Kongo utan genusbaserat våld!

På mitt sjukhus behandlade vi 2 591 offer för sexuellt våld under 2011. I nästan hälften av fallen - 1 177 stycken - hade detta våld använts som ett vapen i krig. Den här typen av våld leder till ökat antal döda och skadade, till sjukdomar, splittrade familjer och att sociala strukturer bryter samman - precis som militära vapen.

70 procent av dessa övergrepp utfördes av män från väpnade grupper som verkar i östra Kongo. Hälften av övergreppen skedde i offrens hem. Mer än hälften var serievåldtäkter.

Tre av fyra överlevande behöver psykologhjälp. På mitt sjukhus arbetar läkare, kirurger, psykologer, socialarbetare och advokater, eftersom de som utsatts för övergreppen behöver medicinskt, psykosocialt och juridiskt stöd.

I juli 2011 blev en 35-årig mamma våldtagen i sitt hem av män i militäruniformer. Hon blev skjuten i ryggen och lämnades blödande i koma. Sedan hittade förövarna hennes 17-åriga dotter som hade hållit sig gömd. De slängde upp henne ovanpå mamman och våldtog henne också. Båda kvinnorna fick allvarliga inre skador. De fick behandling på vårt sjukhus och överlevde. Men familjen är splittrad. Dottern är så traumatiserad av händelsen att hon varken vill träffa eller prata med sin mamma igen. Hon går nu i terapi.

Att få professionell hjälp inom 72 timmar ger ett visst skydd mot hiv och andra sexuellt överförbara sjukdomar, infektioner och graviditet. Men behandlingen och läkningsprocessen tar mycket, mycket lång tid. Patienterna behöver känna förtroende och vara i en trygg miljö. Om återhämtningen ska bli varaktig ställs man inför ännu fler utmaningar i form av att övervinna stigma, hitta en trygg plats att bo på och en social och ekonomisk återintegrering i samhället. Ofta behöver även offrets familj vård och traumarådgivning.

Genusbaserat våld är krigets verklighet här i Centralafrika, precis som i Colombia, Bosnien, Liberia och Sri Lanka.

Glöm inte vår önskan: Att slippa genusbaserat våld!

"Det är viktigt att regeringarna i vår region samarbetar för att få kontroll över dessa vapen."

"Vi vill leva i en värld utan genusbaserat våld! Ett Afrika utan genusbaserat våld! Ett Kongo utan genusbaserat våld!"

“Det internationella samfundet måste agera för att hejda vapenflödet, så att vi kan ta oss ur den här onda cirkeln och fortsätta utveckla vårt land.”

“Det var så mycket vapen överallt att man blev påverkad fast man inte ville ha med det där att göra.”

**Cleophas Basaluci,
Landchef för Swiss Inter-Church Aid
Goma, Demokratiska Republiken Kongo**

Vi arbetar med lokalsamhällen som behöver humanitär hjälp och utvecklingsbistånd. Män som tar till vapen för att tjäna pengar är ett gissel här. Deras vapen kommer från den illegala handeln. De rånar folk, ägnar sig åt utpressning och våldtar. En del av offren får sätta livet till, många blir skadade och traumatiserade.

Vapnen kommer in i vår provins på två sätt. Vissa förs in av väpnade grupper, bland annat milis som deltog i folkmordet i Rwanda. En del är militära vapen som säljs till Ortsbefolkningen av dåligt avlönade soldater, t.ex. från president Mobutus armé från 1990-talet. Vapnen är i omlopp under lång tid.

Dessa vapen har många användningsområden. Byborna har sina åkrar där de odlar grödor, och när det är dags för skörd dyker beväpnade män upp och lägger beslag på alltihop. Kvinnornas dagliga sysslor - att gå till marknaden, arbeta i trädgården eller samla ved - gör dem extra utsatta för attacker. Tjuvskyttnar tar elefanter, gorillor och flodhästar från vår nationalpark.

Ibland når vi inte ut till de byar vi jobbar i på grund av vägspärrar och riskerna det innebär att resa när det finns väpnade grupper i området. Under sådana förhållanden vill ingen göra investeringar, eftersom det förmodligen bara är en tidsfråga innan man får dem stulna eller förstörda. Det internationella samfundet måste agera för att hejda vapenflödet, så att vi kan ta oss ur den här onda cirkeln och fortsätta utveckla vårt land.

**Ebun James,
Generalsekreterare för det kristna rådet i Sierra Leone,
Freetown, Sierra Leone**

Under inbördeskriget i Sierra Leone var pojkarna som bar vapen så unga att gevärspiporna släpade i marken där de gick. Det kom in vapen till vårt land från Libyen, Burkina Faso och Liberia. Det var så mycket vapen överallt att man blev påverkad fastän man inte ville ha med det där att göra.

En gång när min man var tvungen att resa iväg fick jag en pistol för att skydda mig. Jag ville inte ha den så jag gömde den på vinden. Sedan slängde jag den. Det enda sättet att komma tillrätta med illegala vapen är att göra sig av med dem och hindra nya från att komma in. Det är som att sluta röka - det går inte att sluta röka om man får nya cigaretter hela tiden.

Vi hade inget annat val än att uthärda allt detta våld, och vi klarade det genom att kämpa för vår överlevnad. De som hade drabbats av våldet hjälptes åt och fick starkt stöd av andra i deras närhet.

Tack och lov har vi färre illegala vapen och mindre våld i dag. Det finns 26 kyrkor i vårt råd och vi vill ha strängare internationella lagar för att hålla vapen borta från vårt land.

DÄRFÖR BEHÖVS ETT VAPENHANDELSAVTAL

Varje dag dör ca 2 000 människor runtom i världen på grund av väpnat våld. Många fler skadas, våldtas och tvingas fly från sina hem. Familjer splittras och samhällen bryts ner. Den ansvarslösa internationella vapenhandeln göder väpnade konflikter och organiserad brottslighet och undergräver fred och hållbar utveckling. Den förvärrar fattigdom och orsakar enormt mänskligt lidande.

Trots detta finns det idag inga internationella avtal som reglerar vapenhandeln. Idag styrs den av nationella och regionala lagar, vilket skapar kryphål som kan utnyttjas av dem som inte bryr sig om de humanitära konsekvenserna av en oreglerad global vapenhandel. Ett internationellt vapenhandelsavtal skulle begränsa dessa kryphål och klargöra vad som är laglig och olaglig vapenhandel. Kyrkor över hela världen har tillsammans med det övriga civila samhället länge kämpat för att ett sådant avtal ska bli verklighet.

I juli 2012 nås kulmen på en lång process för att få till stånd ett internationellt vapenhandelsavtal, det så kallade Arms Trade Treaty (ATT). Syftet med vapenhandelsavtalet är att nå samsyn om rättsligt bindande regler för en ansvarsfull internationell handel med vapen. Om FN:s medlemsländer enas om normer för vad som är acceptabelt vid vapenöverföringar kommer det att försvåra den illegala handeln med vapen avsevärt.

För att ett vapenhandelsavtal ska bli starkt (med ett brett humanitärt fokus) och effektivt (med bestämmelser kring uppföljning och ansvarsutkrävande) behöver det innefatta följande fem områden:

1. Respekt för mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt som kriterier för om vapenöverföringar får genomföras

Den oreglerade vapenhandel skapar mängder av vapen i omlopp, som underlättar kränkningar av mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt. Detta får förödande konsekvenser för civila både under och efter väpnade konflikter. I många delar av världen som drabbats av konflikt är vapen lätta att tillgå och det väpnade våldet så utbrett att människor trots att konflikten upphört lever under fortsatt hot och i ständig rädsla. I vapenhandelsavtalet bör alla staters skyldighet att respektera internationell humanitär rätt och de mänskliga rättigheterna återspeglas. Detta bör vara grundläggande kriterier för beslut om överföringar av vapen.

2. Alla typer av vapen, inklusive små och lätta vapen, ammunition och komponenter bör omfattas av avtalet

Arms Trade Treaty bör omfatta alla konventionella vapen. Det är helt nödvändigt att låta små och lätta vapen ingå i ett avtal som ska möta behoven hos dem som drabbas hårdast av väpnade konflikter. Små och lätta vapen rör sig lättare över nationsgränser än andra typer av vapen. Som en man från Västafrika uttryckte det: "Små och lätta vapen har sannerligen blivit massförstörelsevapen, från Moçambique till Montenegro, från Colombia till Kenya."

3. Vapenöverföringar ska ej genomföras om det finns risk för att en hållbar utveckling påverkas negativt

Den okontrollerade vapenhandeln kan få negativa effekter på länders möjligheter till fattigdomsbekämpning. Investeringar i vapen kan leda till snedfördelning av resurser där viktiga områden såsom utbildning och hälso- och sjukvård riskerar att nedprioriteras, vilket hämmar en ekonomisk utveckling. När ekonomiska resurser går till vapenaffärer utan någon ansvarsskyldighet eller insyn kan det förvärra korrupcion.

FN-konventioner om mänskliga rättigheter

- Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, 1966
- Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, 1966
- Internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, 1965
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, 1979
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, 1984
- Konventionen om barnets rättigheter, 1989
- Internationella konventionen om skydd av gästarbetare och deras familjers rättigheter, 1990
- Internationella konventionen om bekämpande av finansiering av terrorism, 1999
- Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, 2006
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, 2006

4. Vapenöverföringar ska ej genomföras om det finns risk att genusbaserat våld underbyggs

Vapenhandelsavtalet bör innehålla formuleringar om kvinnor, fred och säkerhet. Den ansvarslösa överföringen av vapen fortsätter att döda och lemlästa civila, en majoritet av dessa är kvinnor och barn, lång tid efter konflikternas slut. Ett typiskt exempel på hur kvinnor drabbas oproportionerligt hårt är användningen av vapen vid sexuellt våld och våldtäkter. I FN:s säkerhetsråds resolutioner 1325, 1820, 1888 och 1960 omnämns uttryckligen sexuellt våld som ett vapen i krig. FN:s generalsekreterare betonade i sin rapport om resolutionerna 1820/1888 i december 2010: "Sexuellt våld som vapen i krig kan bli ett sätt att leva: när det väl har fått fäste i samhället håller det sig kvar långt efter det att vapnen tystnat." Den ansvarslösa vapenhandeln över gränserna påverkar många kvinnors, barns och familjers liv under mycket lång tid.

5. Stöd till människor som fallit offer för väpnade konflikter

Stöd till offren för en ansvarslös och olaglig vapenhandel är en central del i ett framgångsrikt vapenhandelsavtal. Tillverkare, företag, mellanhänder och regeringar som bedriver vapenhandel ska göra det ansvarsfullt, och kunna ställas till svars om så inte är fallet. Hänsyn ska tas till utsatta gruppers särskilda behov. Offer och överlevande ska ha tillgång till medicinsk vård, rehabilitering och psykologiskt stöd, liksom andra sociala och ekonomiska insatser. Detta för att underlätta återuppbyggnad och fredsbyggande insatser.

Den här skriften bygger på Kyrkornas världsråds kampanjmaterial
"The Human Scope of an ATT. A Project of the Ecumenical Campaign
for a Strong and Effective Arms Trade Treaty"

WCC022012 Utformning: Judith Rempel Smucker Foto: Jonathan Frerichs

Svenska kyrkan

INTERNATIONELLT ARBETE

actalliance

Kyrkokansliet

Postadress: 75170 Uppsala

018-169600

info@svenskakyrkan.se

www.svenskakyrkan.se/internationelltarbete

Besöksadress: Sysslomansgatan 4, Uppsala